

Lär dig mer om vittryggig hackspett

Vittryggig hackspett heter "Dendrocopos leucotos" på latin. Den kallas "vitryggen", tillhör brokspettarna och är svart, vit och röd.

Vitryggen är större än de tre andra brokspettar som finns kvar i Sverige; större hackspett, mindre hackspett och tretåig hackspett. Vitryggen liknar mest den mindre hackspetten, är svart upptill på ryggen och vit nedtill. Men vitryggen är ungefär dubbelt så stor som den mindre hackspetten.

Större hackspett

Ca 26 cm lång

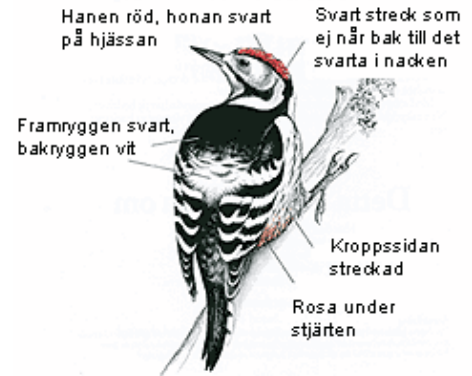
Mindre hackspett

Ca 15 cm lång

Vittryggig hackspett

Ca 28 cm lång, vikt: 100-120 gram

Vitryggen saknar de stora, vita skulderfläckar som den större hackspetten har. Den är rosa under stjärten, där den större hackspetten är röd. Honan har svart hjässa medan hanen har röd.

Fram till 1982 fanns det ytterligare en brokspett Sverige, mellanspetten. Den levde i stora ekskogar, men försvann från det sista fästet i Östergötland i början av 1980-talet och betraktas nu som utdöd i vårt land.

Så här känner du igen en vittryggig hackspett

- På storleken. Den är störst av brokspettarna, alltså något större än större hackspett.
- På den vita ryggen. Större hackspett är svart och har vita skulderfläckar bara på sidan av den svarta ryggen.
- På den ljusst röda undergumpen. Större hackspett har knallröd undergump och mindre hackspett inget rött alls.
- På de vackert streckade kroppssidorna. Den större hackspetten har vita kroppssidor. Mindre och tretåig hackspett har också streckade sidor.
- På hanens röda hjässa, honan har svart. Större hackspetthanen har röd fläck i nacken. På sommaren kan man lätt låta lura sig. Ungfåglar hos flera av brokspettarna har mer eller mindre rött på hjässan.
- På trumningen. Varje hackspettart har sin speciella trumning, som man kan lära sig känna igen med lite övning.
- På hackmärkena. Där vitryggen håller till hittar man dess speciella, djupa hackmärken. Mest typiska är de som man hittar nära marken på klena aspar.

Vitryggen bor i lövskog

Trumningar i reviret

Vitryggarna är lättast att observera och inventera när hanarna hävdar revir genom att trumma mot trädstammar under februari till april. De börjar ofta bygga bo i april. Honor som inte parat sig hävdar också revir genom bland annat trumningar.

Bygger bo i lövträd

Vitryggen bygger sina bon genom att hacka hål i lövträd, ofta aspar. De kan även häcka i björkar och alar, men sällan i andra lövträd. Precis som andra hackspettsarter i Europa hackar den vitryggiga hackspetten ut ett nytt bohål varje år. I bland tas gamla bon över av starar.

Ligger högt upp

Bona läggs ofta högre upp än de andra brokspettarnas (mindre hackspett, större hackspett och tretåig hackspett). Höjden över marken varierar mellan 5 och 25 meter.

Ägg och ruvning

Vitryggshonan lägger ofta tre till fem ägg. Båda hanen och honan hjälps åt att ruva äggen. I Sverige lyckas normalt två till tre av ungarna växa sig stora och bli flygfärdiga.

I Norge blir ofta tre till fyra ungar flygfärdiga. Hur många ungar som klarar sig beror på

hur gott det är om mat för fåglarna, vilken kondition föräldrarna är i och om ungarna klarar sig från rovdjur som mård och sparvhök. Ungarna i boet blir matade med samma föda som de vuxna hackspettarna äter.

Blir bortkörda av föräldrarna

Vitryggens ungar flyger ut ur boet när de är ca fyra veckor gamla i slutet av maj till i början av juni. När de lämnar boet har exempelvis den större hackspetten fortfarande relativt små ungar eller ruvar fortfarande sina ägg. I augusti till september blir ungarna bortkörda från reviret av föräldrarna. Påföljande vår, när ungarna är nästan ett år gamla söker de sig nya revir.

Faror – mård och sparvhök

Ungarna är inte helt säkra trots att boet ofta ligger högt uppe i ett träd, mården kan röva bort dem. När ungarna lämnar boet finns det risk att sparvhökar fångar dem. Även vuxna vitryggar kan ibland bli tagna av mård och sparvhök.

Vad äter vitryggig hackspett?

Vitryggens viktigaste föda är insektslarver som lever i veden på döda eller döende träd. Den äter både skalbaggar och fjärilslarver. Vitryggen äter även vuxna skalbaggar ibland. Även under sommaren när vitryggarna matar sina ungar och det finns gott om insekter, hittar den mest föda i döda träd, särskilt i så kallade högstubbar. En studie vid Dalälven visade att vitryggarna främst fann sin föda i björkar, följt av asp och sälg. Även klubb- och gråal samt död barrved utnyttjas flitigt av vitryggarna. Björk var viktigast som födosöksträd under hela året, asp huvudsakligen under vintern och häckningstid, sälg huvudsakligen under höst och vinter.

Samma studie visade att hälften av födan utgjordes av skalbaggs-larver. Mer än 50 procent av dessa var larver från långhorningar. Resten av födan var andra insekter som steklar, tvåvingar och fjärilar. Några exempel på arter som vitryggen lever på är stor aspvadbock, skulderbock, lövträdslöpare, timmerman, barkborrar, björksplintborre.

Spår efter vitryggar

För att komma åt insekterna i den döda veden, gör vitryggen djupa inhack, i regel fyra till sex cm höga och tre till fyra cm breda. Hacken är koniska, släta och upplevs som välgjorda. Man ser dem oftast i sälg och klen asp.

Bilden här bredvid visar hackmärke i en klen asp som troligen är rätt gammal. Här har vitryggen letat efter aspvadbock. Bilden är tagen i Dalsland.

Stannar under vintern

Vitryggarna stannar i Sverige under vintern. Om bristen på föda är stor eller om det är sträng kyla, kan de börja röra på sig till nya områden. Det brukar kallas invasion. Vitryggarna kan då dyka upp på platser där de annars normalt inte finns. Så har skett vid flera tillfällen i Finland på senare år.

Foto: Kent-Åke Gustavsson

Var finns vitryggig hackspett kvar?

Utbredning förr

För hundra år sedan fanns vitryggig hackspett i större delen av Sverige. Den svenska utbredningen gick från norra Skåne till Norrbottens kustskogar. I slutet av 1800-talet och början av 1900-talet beräknas 1000-2000 vitryggspår ha häckat i Sverige. Under 1900-talet har utbredningsområdet minskat med drygt 90 procent. Vitryggen ansågs på en del håll vara den vanligaste hackspetten (i Hälsingland och i delar av Värmland). Den levde i lövrika skogar med rikligt med gamla träd och död ved.

Utbredning idag

Idag finns vitryggig hackspett endast kvar i Dalsland/Värmland, vid nedre Dalälven och kanske några individer i östra Småland. Idag tror vi att det finns färre än 20 individer kvar av vitryggig hackspett. Vid inventeringar som Naturskyddsföreningen genomförde 2007 återfanns endast 15 fåglar, varav ett par som häckade under våren och fick ut fyra ungar.

Vitryggar i Europa

Kartan här bredvid visar grovt den vitryggiga hackspettens utbredning i Europa. Vitryggen har försvunnit från stora områden av dess ursprungliga utbredning.

Fortfarande finns dock livskraftiga bestånd i östra Polen och Baltikum och i västra Norge. Situationen i Ryssland är dåligt känd.

I Finland har populationen ökat från ett tiotal par i mitten av 1990-talet till över 80 par 2007. Ökningen beror framför allt på biotopförbättrande åtgärder som uthuggning av gran och skapande av död ved.

Vitryggar i världen

Den vitryggiga hackspetten förekommer i ett bälte över Europa och Asien, från Norge i väster till Japan i öster. Därtill finns flera mindre, och ofta lokalt begränsade populationer i Pyrenéerna, Alperna, Karpaterna, Apenninerna, på Balkan och i Kaukasus.

Arten är vanligen uppdelad i tretton raser. Nominatrasen, den som först beskrevs vetenskapligt, uppträder i större delen av Europa och västra Sibirien, men ersätts av rasen lilfordi i södra Europa (Pyrenéerna och Apenninerna), Balkan, Turkiet och Kaukasus. Den är mindre och mörkare än vitryggarna hos oss. Kartan här nedan visar grovt den vitryggiga hackspettens utbredning i världen.

Vitryggig hackspett på andra språk

På norska heter den vitryggiga hackspetten hvitryggspett, på danska hvidrygget spaette, på finska valkoselkätikka och på engelska white-backed woodpecker.